

overeenstemming tusschen de economen is op het stuk van de waardeleer niet bereikt, maar wel kan worden getuigd dat de oude, de objectieve, causale of genetische theorieën, die ter verklaring van het waardeverschijnsel alle aandacht saamtrokken op den arbeid, de productiekosten of reproductiekosten besteed aan het goed, het veld hebben moeten ruimen voor de subjectieve of teleologische opvatting, rustende op de stelling, dat beslissend is de beteekenis welke een goed bezit, voor de bevrediging der menschelijke behoeften heeft.

Gelijke gang van zaken valt bij de prijsleer te constateeren. De vraag, ten onzent door Cobbenhagen in verschillende verhandelingen met beslistheid gesteld en beantwoord: Is de prijs *instrument of regulator*? moet leiden tot een bescheid, dat het instrumentaal karakter van den prijs hoog houdt. Het meermalen geciteerde woord van Friedrich Bülow: *Preise sind auch Sinnbilde des Lebens* brengt terecht onder meer tot uitdrukking de gedachte, dat in de hoogte van den prijs, die een mensch bereid is tot aanschaffing van eenig goed te besteden, zich iets van zijn cultureele en moreele opvattingen weerspiegelt. De prijs is niet een wiskunstige grootheid, losgemaakt van den mensch, niet een zelfstandige grootheid, staande boven den mensch. De prijs is niet onafhankelijk heerscher, maar instrument van menschelijk handelen. Uiteenlopende stoffelijke en zedelijke overleggingen, machtsontwikkeling van individuen en organisaties, leiding der Overheid geven aan vorming en gang van den prijs richting. .

Niet minder dan bij de verklaring van waarde en prijs speelt thans in de geldleer het menschelijk element een overheerschende rol. Met zoo groote kracht voltrok zich in veler gedachtengang de ontwikkeling van het geld van *substantie*, van *stof* tot *functie*, zoo absurd geacht werd, ter verklaring van het wezen van het geld, het teruggrijpen naar het stoffelijk substract, naar goud of zilver en zoo sterk werd de wil van de Overheid, overeenkomst en gewoonte der menschen als bepalend element gehuldigd, dat niet overbodig is het vermaan van meer voorzichtigen, dat geld maar niet iets zuiver kunstmatigs is, dat met een valor *impositus* niet kan worden volstaan. maar een valor *intrinsecus* zal moeten aanwezig zijn.